

Okrugli stol Razvoj mreže podrške djeci čiji su roditelji u zatvoru

U srijedu 14. lipnja 2017. godine, u Maloj vijećnici Hrvatskog sabora održan je okrugli stol "Razvoj mreže podrške djeci čiji su roditelji u zatvoru", u suorganizaciji [Ministarstva pravosuđa – Uprave za zatvorski sustav](#), [Pravobraniteljice za djecu](#) i udruge Roda. Okrugli stol dio je kampanje "[Zločin nije moj, ali kazna ipak jest](#)" ("Not my crime, still my sentence"), a održao se uz podršku Odbora za pravosuđe Hrvatskog sabora. Raspravom je moderirala Ines Sučić s Instituta društvenih znanosti Ivo Pilar.

Cilj je ovog događanja bio potaknuti raspravu i pokrenuti prijeko potrebno povezivanje svih institucija koje mogu pridonijeti podršci ovoj, još uvijek nedovoljno prepoznatoj, a izuzetno ranjivoj skupini djece. Na okruglom stolu sudjelovalo je **preko 100 sudionika i sudionica, predstavnika zatvorskog sustava, ustanova socijalne skrbi, organizacija civilnoga društva, medija i drugih.**

Kampanja "Zločin nije moj, ali kazna ipak jest"

Državni tajnik u Ministarstvu pravosuđa, Kristian Turkalj na samome početku okruglog stola zahvalio se okupljenima na velikom odazivu, zamjenici Pravobraniteljice za djecu Maji Gabelica Šupljika, ali i udruzi Roda, i zahvaljujući kojoj je, prema njegovim navodima, Ministarstvo pravosuđa napravilo značajne korake u poboljšanju stanja kada je riječ o problemu djece zatvorenika. Naglasio je kako je važno raditi na kvaliteti povezanosti djeteta s roditeljem zatvorenikom jer je to važno za razvoj djeteta.

Gospodin Turkalj je rekao kako se aktivnostima koje udruga Roda provodi u zatvorskom sustavu zatvorenicima daje motivacija da odsluže kaznu te da se ne vraćaju izvršenju ponovnog kaznenog djela, nastavljajući da se pokazalo prošlih godina da ta, obiteljska veza doprinosi kvaliteti samog izdržavanja zatvorske kazne, ali i kvaliteti veze zatvorenika s obitelji.

U svom pozdravnom govoru, državni tajnik Turkalj osvrnuo se na programe koji zatvorenicima pomažu razvijati roditeljske kompetencije i koji im u konačnici, kad jednom izađu iz zatvora, pomažu u procesu resocijalizacije. To je program "Zatvorenik kao roditelj", razvijen u zatvorskom sustavu, zahvaljujući kojem se zatvorenicima omogućava da razvijaju vezu sa svojom djecom, ali Turkalj se dotaknuo i "Čitateljskog programa za roditelje i djecu u kaznionicama", koji udruga Roda provodi, a financijski ga podržava Ministarstvo pravosuđa.

Državni tajnik spomenuo je i Rodin projekt "Neprekinuta veza-povezujuće roditeljstvo iza rešetaka". "Svi ovi projekti namijenjeni su jačanju roditeljskih kompetencija, obiteljskih veza i smanjenju stresa u zatvorskom okruženju", istaknuo je gospodin Turkalj, zaključivši da ono što Ministarstvo pravosuđa i Uprava za zatvorski sustav rade nije dovoljno, jer su potrebne aktivnosti u široj zajednici, izvan zatvorskog sustava.

Okupljene je pozdravila i zamjenica Pravobraniteljice za djecu, mr. sc. Maja Gabelica Šupljika, koja je zahvalila svim okupljenima na iskazanom interesu za sudjelovanjem, jer, kako ona smatra, važno je govoriti o djeci zatvorenika i roditeljima-zatvorenicima, koji su nekako uvijek na margini medija, ali i društva.

Gospođa Gabelica Šupljika govorila je o važnosti prepoznavanja problema djece u svim fazama pravosudnog postupka i izvan njega, ali i o mjesecu lipnju u kojem se obilježava Europski tjedan djece čiji su roditelji u zatvoru. Gospođa Gabelica Šupljika spomenula je i problem s kojim se djeca zatvorenika susreću, na što upozorava i naslov ove europske kampanje "Zločin nije moj, ali kazna ipak jest".

"To nam puno govori o onome s čime se susreću djeca čiji su roditelji u sukobu sa zakonom. Prepoznavanje ove skupine djece kao ranjive skupine u društvu započelo je u Europi prije tridesetak godina na inicijativu jedne francuske civilne organizacije, današnji [COPE – Children of Prisoners Europe](#). Hrvatska se uključila prije deset godina i možemo reći da se otad puno toga napravilo, a u zadnjih šest, sedam godina iznimno puno".

Kakva je podrška potrebna djetetu čiji je roditelj u zatvoru?

Prije izlaganja zamjenice Pravobraniteljice za djecu mr. sc., Maje Gabelica Šupljika, na temu "Kakva je podrška potrebna djetetu čiji je roditelj u zatvoru?" okupljeni su imali priliku vidjeti video "Pjesma obrnutog razmišljanja" (*Reversible thinking poem*), s pjesmom koju je napisao četrnaestogodišnji dječak, želeći njome proučiti djeci zatvorenika kako ne bi trebali misliti da će i oni, poput njihovih roditelja, kad-tad završiti iza rešetaka, već da imaju priliku razbiti predrasude, koje na žalost još uvijek postoje u društvima diljem svijeta.

Gospođa Gabelica Šupljika je poručila da je divno, kad usprkos tromosti sustava možemo reći da se povećalo znanje o potrebama zatvorenika, njihove djece, ali i čitavih obitelji. U svom izlaganju govorila je o stigmi s kojom se djeca zatvorenika susreću, jer ona su bez svoje volje i bez svoje krivnje, izložena predrasudama, njihove potrebe nisu prepoznate, stide se svojih roditelja, strahuju za sebe, za svoje roditelje u zatvoru, za obitelj.

Nastavila je kako takva djeca često osjećaju krivnju, misleći da su upravo ona kriva zato što je roditelj u zatvoru i vrlo često ne razumiju što se događa ni zašto je situacija takva kakva jest.

U svom je izlaganju zatim navela koji sve dionici društva trebaju biti uključeni u poboljšavanje položaja djece zatvorenika. To su policija, pravosudni sustav, centri za socijalnu skrb, odgojni i obrazovni sustav i ustanove, zdravstvene ustanove, institucije u kojima su djeca smještena, civilno društvo, UNICEF, volonteri, znanstvenici i fakultetske ustanove.

Zaključno gospođa Gabelica Šupljika naglasila je kako **Konvencija o pravima djeteta, usvojena prije 28 godina, mora biti ishodište svega**, istaknuvši važnu poruku da unatoč pogreškama roditelja zbog kojih djeca snose posljedice za odgovornost njihovih djela i suočavaju se s reakcijom društva na to, mi ni u jednom trenutku ne smijemo zaboraviti da dijete nije krivo.

"Iako ih ponekad zovu *siročićima pravde* i *kažnjenicima bez krivnje*, oni nisu ni siročići, ni kažnjenici ni zatvorenici, čak ni ako su neko vrijeme sa svojim majkama u zatvoru. Oni su jedinstvene osobe, i zatvor, njegove rešetke, pregrade, teška vrata i ključevi ne trebaju biti granica na kojoj roditeljstvo, iako je ponekad otežano, treba prestat", zaključila je gospođa Gabelica Šupljika.

Postignuća i izazovi pružanja podrške djeci zatvorenika u zatvorskom sustavu

Voditeljica službe općih programa tretmana zatvorenika i maloljetnika u Upravi za zatvorski sustav Ministarstva pravosuđa, Bernardica Franjić-Nađ govorila je na temu "Postignuća i izazovi pružanju podrške djeci zatvorenika u zatvorskom sustavu". "Radimo puno s organizacijama civilnog društva, ali ne možemo sve napraviti sami. Dakle, potrebno je umrežavanje", istaknula je gospođa Franjić-Nađ.

Iznijela je podatke za prošlu godinu; procjenjuje se da je tijekom 2016. godine 12 290 djece imalo je jednog ili oba roditelja u zatvorskom sustavu. Na dan 31. prosinca 2016. godine u zatvorima se nalazilo sveukupno 755 zatvorenika, roditelja maloljetne djece, od čega 724 oca i 31 majka (32,9 % zatvorske populacije), dok je 1 346 maloljetne djece bilo odvojeno od svojih očeva, odnosno majki na taj dan.

"Broj posjeta djece roditeljima u zatvor 2014. i 2015. godine je u laganom porastu i to zaista možemo pripisati intervencijama i projektima koje je provodila udruga Roda, ali istraživanja koja su se provodila u zatvorskom sustavu pokazuju da je najveća prepreka za dolazak u posjet udaljenost kaznenih tijela od mjesta stanovanja i financije", dodala je Bernardica Franjić-Nađ.

Gospođa Franjić-Nađ naglasila je kako zatvorski sustav radi na senzibiliziranju samih zatvorskih službenika kada je riječ o roditeljima-zatvorenicima i njihovoj djeci koja dolaze u posjet, a kao i državni tajnik, dotaknula se aktivnosti koje udruga Roda provodi u zatvorima i kaznionicama, te istaknula kako [Čitateljski program za djecu zatvorenika](#) jako omiljen među zatvorenicima.

Dotakla se i izazova s kojima se u zatvorskom sustavu susreću, a to je vidljivo i na primjeru ranije spomenutog Čitateljskog programa, jer postoje zatvorenici-stranici, koji bi htjeli svojoj djeci (koja žive u inozemstvu) slati snimke i knjige, ali se susreću s problemom sigurnosti, tj. preslušavanja snimki na stranom jeziku. Istaknula je kako su napredovali kod pretresa djece prilikom posjeta, gdje je sada pregled djeteta isključivo vizualan, a službenici osiguranja su prijateljski nastrojeni prema djeci i većinom ih se djeca ne boje.

Za kraj, okupljenima je pročitala razmišljanje jednog zatvorenika: "Trebalo bi biti što više kontakata telefonom, ali i fizički, da se obitelj ne otuđuju, jer da je više mogućnosti, spasili bi bar nekoliko obitelji, a to je već puno za naše društvo".

Doprinos civilnog društva u podršci djeci čiji su roditelji u zatvorima – iskustvo udruge Roda

Okupljene je pozdravila i izvršna direktorica udruge Roda Ivana Zanze. Prije svog izlaganja na temu "Doprinos civilnog društva u podršci djeci čiji su roditelji u zatvorima – iskustvo udruge Roda", Ivana Zanze, okupljenima je pokazala video "[Rešetke nisu prepreke](#)" koji su izradila djeca u udruzi Roda.

"Poticaj Rodi za angažman za prava djece čiji su roditelji u zatvorima bila su pisma majki koje smo dobivale iz zatvora, te smo razvile niz aktivnosti, od programa jačanja roditeljskih

kompetencija pa do razvijanja društvenog poduzetništva u zatvorima, u svrhu očuvanja obitelji i resocijalizacije”, rekla je gospođa Zanze.

“Obitelji će se vjerojatno prije javiti udrugama nego što će se javiti Ministarstvu pravosuđa, jer možda i ne misle da zatvorski sustav služi njima kao podrška. Velika je uloga udruga i u zagovaračkim aktivnostima i u doprinosu u donošenju i provedbi zakona u praksi“, objasnila je gospođa Zanze i istaknula kako vrijednost organizacija civilnog društva leži u proaktivnosti, poduzetnosti i brzom reagiranju.

Dodala je kako je velika snaga udruga u volonterskom doprinosu, “u Rodi ništa ne bi bilo moguće bez doprinosa volonterki, Roda ne bi postojala niti mjesec dana da nije naših volonterki“, istaknula je. To su svakako aduti organizacija civilnog društva koji mogu doprinijeti rješavanju mnogih društvenih problema, poručila je izvršna direktorica udruge Rode.

Ivana Zanze dotaknula se projekata koje ostale organizacije civilnog društva trenutno provode u zatvorskom sustavu. To su projekti udruga IDEM, ANST 1700, Status:M, LET-udruge za unapređenje kvalitete življenja, Lige za prevenciju ovisnosti, Udruge za promicanje informatike, kulture i suživota - IKS te Udruge roditelja Korak po korak. Projekte financiraju Ministarstvo za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku i Ministarstvo pravosuđa.

Roda je od 2014. godine do danas provodila više programa i projekata za podršku djeci čiji su roditelji u zatvorima: [MA#ME Čitateljski program za roditelje i djecu u kaznionicama](#), [Rešetke nisu prepreke](#), [Neprekinuta veza-povezujuće roditeljstvo iza rešetaka](#)), Pričopisalica. .

Na kraju je gospođa Zanze rekla kako se nada da će se do kraja godine realizirati Memorandum o razumijevanju između Ministarstva pravosuđa, Pravobraniteljice za djecu, i udruge Roda koji će definirati odgovornosti ova tri tijela u pružanju podrške djeci u zatvorima, a ideja je da promocija suradnje između svih institucija i organizacija, pogotovo vrtića i škola, kao i razmjena dobre prakse.

Integrirani pristup u zaštiti djece čiji su roditelji u zatvoru kroz unapređenje međuresorne suradnje

Nakon Ivane Zanze, okupljenima se obratila Tatjana Katkić Stanić, načelnica sektora za socijalnu politiku i politike za djecu, mlade i obitelj Ministarstva za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku, koja je govorila na temu “Integrirani pristup u zaštiti djece čiji su roditelji u zatvoru kroz unapređenje međuresorne suradnje“.

Gospođa Katkić Stanić naglasila je u svom izlaganju kako je najvažnija međuresorna suradnja u svrhu dobrobiti djece, koja su najugroženija skupina. “Imamo velik broj djece koja su nevidljiva, koja nam izmiču kroz sustave, a njima treba pomoć, podrška i zaštita”, rekla je gospođa Katkić Stanić.

“Zašto je važna suradnja?“, ovo pitanje postavila je okupljenima i na njega odgovorila da je suradnja važna radi posljedica koje su nastale i radi prevencija nekih drugih posljedica, ne

samo za osobe koje su na izvršenju kazne zatvora, već i za članove njihovih obitelji i prije svega za djecu.

Kao i zamjenica Pravobraniteljice za djecu, gospođa Katkić Stanić se dotaknula Konvencije o pravima djece, ali i ostalih načela, kojima se stručnjaci koji se bave djecom trebaju voditi u radu s njima. Važna je i međuresorna suradnja institucija koje se bave prevencijom, a to su prije svega predškolski sustav, sustav obrazovanja, klubovi i organizacije u koje djeca odlaze gdje imaju slobodne aktivnosti, "to su nam i pedijatrijske službe i suradnja sa zdravstvenim sustavom, posebno u dijelu zaštite mentalnog zdravlja, ukoliko primijetimo da ova djeca imaju određene rizike"

Kada su djeca u pitanju, gospođa Katkić Stanić je naglasila da ih trebamo neprestano pratiti, kroz različite sustave da bismo zajedno postigli da napravimo pozitivan pomak. Zaključila je da "ako se vratimo na osobnu odgovornost i intenciju svakog sustava i što nam je cilj i što želimo, međusobnom koordinacijom možemo bar dio tih problema riješiti".

Podrška vrtića djetetu čiji je roditelj u zatvoru

Nakon gospođe Katkić Stanić, okupljenima se obratila Ivanka Jukić, psihologinja Dječjeg vrtića Leptir iz Sesveta, a govorila je o podršci vrtića djetetu čiji je roditelj u zatvoru. Ona je svoje izlaganje započela s jednim citatom: "Pitanje roditeljevog izdržavanja kazne zatvora, jedan od uzroka razdvajanja roditelja od djece, negativno utječe na djecu, pogotovo na one mlađe dobi. Kako će boravak roditelja u zatvoru odraziti se na dijete, znamo postoji više čimbenika, koji se odnose i na dijete i na obitelj i na zajednicu".

Gospođa Jukić je nastavila kako postoje brojni čimbenici razdvajanja djeteta od roditelja, kao primjerice razvod braka, ali nerijetko je to i odlazak roditelja na odsluženje zatvorske kazne. Govorila je kako su roditelji ili skrbnici koji ostanu s djetetom često tajnoviti oko toga gdje je drugi roditelj, ne govore djetetu istinu, a da iz osobnog iskustva zna, da djeca ipak (ako posjećuju roditelja u zatvoru) vrlo brzo zaključče gdje im je drugi roditelj.

Okupljenima je izložila i tri primjera iz dječjeg vrtića u kojem radi; opisala je kako su odgajateljice i ostalo osoblje pristupili svakoj specifičnoj situaciji, te kako su pratili različite oblike ponašanja djece kako je vrijeme prolazilo.

U vrtiću dijete promatramo iz razvojne perspektive, je li sve u skladu s razvojnim potrebama. Pružanje podrške djetetu u vrtiću je timski rad, primarno odgajatelja i prisutno je zajedništvo. Dodala je kako veliki trud ulažu u blisku suradnju s roditeljem s kojim dijete živi, jer je ona važna i potrebna.

Zaključno gospođa Jukić je naglasila kako unatoč spremnosti vrtićkog osoblja, s nekim roditeljima ne postoji dovoljna suradnja, i oni koriste svakodnevne susrete s njima kako bi to poboljšali, teže biti otvoreni, pozitivni i bez predrasuda.

Djeca zatvorenika u sustavu odgoja i obrazovanja: izazovi i perspektive

Pretposljednja govornica na okruglome stolu bila je dr. sc. Ksenija Romstein s Fakulteta za odgojne i obrazovne znanosti Sveučilišta u Osijeku, koja je predstavila istraživanje čija je

svrha bila istražiti kako obrazovni sustav, odnosno učitelji, nastavnici i profesori, koji svakodnevno rade s djecom, imaju viđenje o djeci zatvorenika.

Na početku svog izlaganja, gospođa Romstein izrazila je nadu kako će se ustanova u kojoj radi u budućnosti još više posvećivati ovom važnom društvenom problemu, a zatim je riječi bilo o samom istraživanju koje je provedeno u četiri županije: Osječko-baranjskoj, Vukovarsko-srijemskoj, Brodsko-posavskoj i Virovitičko-podravskoj županiji, a u njemu su sudjelovala 92 učitelja, nastavnika u osnovnim i srednjim školama i nekoliko profesora s fakulteta.

Ksenija Romstein na početku je izrazila čuđenje rezultatom istraživanja, konkretno brojkom nastavnika, učitelja i profesora koji imaju iskustvo s ovom ranjivom skupinom djece: "Ono što je meni bilo zanimljivo je da 44% ljudi koji su odgovorili na upitnik je reklo da ima iskustva s djecom čiji su roditelji u zatvoru, a sada kad sam čula da se tu radi o brojcima od nekih 14 000 djece godišnje, zapravo mi je jasna ova brojka".

Istraživanje je pokazalo da gotovo 80 % ispitanih smatra da je informacija da je roditelj na izdržavanju kazne jako bitna samom učitelju, nastavniku, odnosno profesoru zato što tom informacijom zapravo mogu lakše pomoći djetetu u odnosima s vršnjacima. Gospođa Romstein dodala je kako se jako malo govori o vršnjačkoj potpori ovoj skupini djece i da na tome svi dionici svakako trebaju raditi, a naročito oni u obrazovnom sustavu.

Ispitanici smatraju, rekla je gospođa Romstein, kako su roditelji koji skrbe o djetetu ti koji su odgovorni kada treba reći nastavniku informaciju da je drugi roditelj djeteta na odsluženju zatvorske kazne, ali i centri za socijalnu skrb i stručni timovi škole. Gospođa Romstein nadovezala se na ovaj podatak spomenuvši kako bi bilo dobro da postoji nekakav protokol informiranja nastavnog osoblja.

Ono što ju je razočaralo je da su učitelji, nastavnici i profesori rekli da je najvažnija potreba da dijete čiji je roditelj u zatvoru ne zaostaje u školi zbog te činjenice, odnosno da ima poticajnu okolinu za savladavanje gradiva, i kako ona tvrdi, tu se radi o društvenom konformizmu.

Većina ispitanih smatra kako su djeca zatvorenika u pojačanom riziku da i sama počine kaznena djela, i to se kako kaže gospođa Romstein, uklapa u neka socijalna očekivanja.

Također smatraju da nisu dobro pripremljeni za rad s takvom djecom, da nemaju dostatne kompetencije i oni bi voljeli kada bi im se ponudile radionice. Zaključno na ovaj rezultat istraživanja, gospođa Romstein pozvala je Pravobraniteljicu za djecu da preporuku da znanstvena zajednica da svoj doprinos rješavanju ovog važnog problema.

Društveno angažirana znanost – podrška djeci čiji su roditelji u zatvoru

Posljednja govornica bila je sama moderatorica okruglog stola, dr. sc. Ines Sučić s Instituta društvenih znanosti Ivo Pilar, koja je na početku svog izlaganja "Društveno angažirana znanost – podrška djeci čiji su roditelji u zatvoru", istaknula kroničan manjak za Hrvatsku relevantnih istraživanja.

Istaknula je kako je ona osobno sudjelovala ([MA#ME](#)) i još uvijek sudjeluje u istraživanjima koji se tiču zatvorske populacije, ali da je “svakako bitno da se poveća količina znanja koju imamo. Do sada imamo vrlo malu količinu znanja o ovim područjima, vrlo malo toga se kod nas radi“. Kao i većina govornika/ca, gospođa Sučić je pozvala na međusobnu suradnju i multidisciplinarnost.

Na okruglome stolu predstavljene su dvije knjige – “**Djeca čiji su roditelji u zatvoru. Europska stajališta o dobroj praksi**“ koju je izdao Ured Pravobraniteljice za djecu i [“Neprekinuta veza – povezujuće roditeljstvo iza rešetaka”](#) udruge Roda.

Nakon toga uslijedila je rasprava u kojoj su okupljeni mogli postaviti pitanja. **Zaključak** svih sudionika i sudionica je da postoji potreba za uskom suradnjom različitih službi zatvorskog sustava, socijalnih službi, probacije, sudaca izvršenja te organizacija civilnoga društva u pružanju podrške zatvorenicima i njihovim obiteljima. To povezivanje institucija potrebno je na operativnoj i formalnoj razini, a ne na osobnoj, kao što je dosad bio slučaj, treba nam razmjena informacija, ujednačeno tumačenje zakonskih okvira i koordinirano djelovanje.

Informacije o uslugama koje su dostupne djeci i obiteljima dok se osoba nalazi na izdržavanju kazne potrebno je objediniti informacije na jednom mjestu, kreirati svojevrsni info point za korisnike, a brošure s takvim informacijama trebaju biti dostupne i roditeljima zatvorenicima i obiteljima tijekom posjeta.

Potrebno je da se proaktivno okrenemo zajednici, da pružamo informativna predavanja roditeljima, odgajateljima, učiteljima, nastavnicima i djeci u odgojno-obrazovnim institucijama, jer svi naglašavaju da takvu podršku trebaju.

I dalje je važno kontinuirano prikupljati podatke o broju i obilježjima djece čiji su roditelji u sukobu sa zakonom i međusobno ih dijeliti.

Edukacija o pravima i potrebi djece, ali i potrebama, ulozi i važnosti obitelji u resocijalizaciji zatvorenika i osuđenika treba postati sastavni dio edukacije službenika osiguranja te zatvorskih i probacijskih službenika, kao i policajaca, sudaca, odvjetnika, liječnika obiteljske medicine i školskih liječnika, te ostalih stručnjaka koji rade s djecom – npr. preko komora, agencije za obrazovanje, temeljnih studija.